

Posudek vedoucího diplomové práce

Téma: Právo jedince znát svůj genetický původ

Autorka: Tereza Lošonská

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.

Posuzovaná diplomová práce je zaměřena na téma poměrně neotřelé a současně dosti úzké. Zároveň nelze jistě říci, že by problematika související s právem jednotlivce znát svůj genetický původ byla častým námětem detailního zkoumání právní nauky. Autorka si tak zvolila k bližšímu rozboru materii nepochybně poměrně náročnou, současně však velmi zajímavou a zcela jistě též aktuální. Je to dáno mimo jiné i tím, že jedny z největších výzev, s nimiž se setkává stávající materie rodinného práva, jakož i úprava statusového postavení člověka, dnes souvisí s moderními medicínskými postupy. Ty, mimo jiné, umožňují početí a narození dítěte geneticky odlišného od jednoho, popřípadě dokonce i od obou rodičů určených dle práva. Jde o možnost vyvolávající nutně řadu otázek a sporných momentů. Jakkoliv přitom jistě nejde o postupy v dnešní době, s ohledem na jejich hojně užívání v medicínské praxi, nijak výjimečné, stále se jedná o něco, co představuje v poměrech odvěkého uspořádání lidské společnosti a reprodukce člověka převratnou změnu. Jedním z problémů, které se v dané souvislosti nabízejí k bližšímu řešení, je pak právě vymezení práv dítěte narozeného za užití moderních metod asistované reprodukce. Jde přitom v samotném základu o specifickou situaci, kdy dítě vděčí metodám asistované reprodukce za svou samotnou existenci, současně jej však tyto postupy mohou postavit do pozice značně odlišné od dítěte počatého přirozeným způsobem. Může být totiž toliko sociálním a právním dítětem svých rodičů, ale nikoliv potomkem biologickým. Existují (či existovali) zde tedy ještě jiní rodiče, s nimiž dítě sdílí celý biologický, resp. genetický základ svého bytí. Zkoumání poměru k takovým rodičům, včetně práv dítěte na informace o nich, ale například i práv dítěte vůči takovým rodičům, je nepochybně problematikou velmi aktuální a stále živou. S tématem však souvisí i další instituty a postupy, z nichž mnohé jsou tradiční (kupř. osvojení) a nezřídka vedou k potlačování realizace daného práva již dlouhodobě. Samotnou volbu tématu je tak možné hodnotit velmi pozitivně. Skýtá jistě více než dostatečný prostor k samostatnému neotřelému zpracování v podobě diplomové práce.

Již při prvním letmém nahlédnutí do posuzované práce je přitom zřejmé, že její text je bohatě strukturován. Na základní úrovni nacházíme hned deset samostatných částí. Jakkoliv se jejich zařazení nemusí zdát být na první pohled zcela logické, má při pohledu bližším svojí poměrně jasnou vnitřní strukturu. Autorka výklad zahajuje samotným vymezením pojmu genetický původ (část 1.), aby se hned v další části přesunula k problematice osobnostních práv (část 2.) a dále pak k právní úpravě práva jednotlivce na to znát svůj genetický původ (část 3.) a k Úmluvě o právech dítěte (část 4.). Všechny tyto partie mají společného jmenovatele a tím je vstupní uvedení do zvolené problematiky. Po samotném vymezení pojmu, který je předmětem dalšího rozboru, se tak autorka pouští do zakotvení tohoto práva v rámci osobnostních práv, aby hned dále vymezila relevantní zdroje úpravy

(s nimiž dále bude pracovat) a zaměřila se na základní z nich, tedy Úmluvu o právech dítěte. Podobnou vnitřní logiku je možné najít i v dalším výkladu, který se vždy zaměřuje v samostatné části na instituty a situace, v nichž tradičně dochází, resp. může docházet k zásahům do práva na to znát svůj genetický původ. Rozebírána je tak úprava určování rodičovství, osvojení, asistované reprodukce, ale i utajovaného, anonymního porodu či baby-boxu. Celá práce je zakončena exkurzem do judikatury vztahující se k problematice práva jednotlivce znát svůj genetický původ. Zmiňována je přitom jak judikatura Evropského soudu pro lidská práva, tak ta česká. Vzhledem k uvedenému je možné konstatovat, že základní rozvržení práce odpovídá charakteru zvoleného tématu. Autorce se s ohledem na jeho neotřelost daří nalézt vlastní poměrně přehlednou a logickou strukturu výkladu. Je však třeba doplnit, že mnohé jeho pasáže souvisejí se zvolenou problematikou po obsahové stránce poměrně volně. Jakkoliv je tedy kupříkladu nepochybné, že osvojení je jedním z případů, který může velmi významně ovlivnit možnost dítěte poznat svůj genetický původ, je současné zřejmé, že není třeba s ohledem na téma rozebírat většinu aspektů osvojení (včetně třeba všech předpokladů, které musí být splněny, aby k němu mohlo dojít).

Autorka se při výkladu drží osvědčených aktuálních literárních zdrojů. Jimi vedena se dopouští minima věcných pochybení. Nicméně dílčí zjednodušující tvrzení, jdoucí na vrub zejména snaze pojednat v zestručnělé podobě o téměř všech aspektech řady poměrně rozsáhlých institutů, nalézt lze. Hned na s. 4 autorka například uvádí, že pokud jsou biologičtí rodiče známi a souhlasí s osvojením, může být osvojení usnadněno – souhlas k osvojení však nedávají biologičtí, ale právní rodiče. O několik řádků dále řadí mezi osobnostní práva člověka i právo vlastnické (!) – jde patrně o důsledek nedostatečného odlišení základních lidských a osobnostních práv. S ne zcela pregnantním odlišováním mezi biologickým a sociálním, resp. právním otčovstvím (či obecněji rodičovstvím) se lze setkat i jinde – příkladem může být s. 12, na které je muž zapsaný v matrice ztotožňován s biologickým rodičem atp.

Autorka doplnila odevzdaný text obsáhlým poznámkovým aparátem. Při vytváření práce čerpala z rozsáhlého rejstříku odborných zdrojů knižních, časopiseckých i judikatorních. Citováno je v intencích platné citační normy.

Po formální stránce je práce zpracována na velmi dobré úrovni. Je v ní sice možné nalézt jisté množství pravopisných a interpunkčních pochybení, jakož i zjevných překlepů. Jejich rozsah však není natolik významný, aby mohl jakkoliv výrazněji ovlivnit obecně dobrý dojem z formální úrovně odevzdaného textu.

S ohledem na vše právě uvedené lze konstatovat, že posuzovaná práce splňuje všechna základní kritéria závěrečné práce v magisterském studijním programu. Autorce se podařilo vypořádat se zvolnou problematikou zdařile. Celkový dojem z práce by poněkud vylepšilo skromnější pojetí obecných, s tématem jen okrajově souvisejících, výkladů. V souhrnu lze však konstatovat, že se autorce podařilo zaměřit na všechny podstatné aspekty tématu, i to, že se v něm velmi dobře orientuje a rozumí mu. Je tak zřejmé, že je odevzdaná práce **způsobilá k obhajobě**. V případě jejího úspěšného zvládnutí ji navrhuji hodnotit jako výbornou.

Otázky k obhajobě:

- 1) Na s. 47 uvádíte, že: „*Dárkyně zárodečných buněk musí být pojištěna v České republice a její vzhled by neměl výrazně vybočovat z populačních norem a také by neměla mít výraznou nadváhu.*“ Kde jsou tato kritéria zakotvena a kdo je posuzuje?
- 2) Je dle Vás možné považovat právo na to znát svůj genetický původ za jedno ze samostatných osobnostních práv chráněných dle části první občanského zákoníku? Je možné se domáhat náhrady nemajetkové újmy po osobě, která tuto skutečnost záměrně zatajila (tedy např. po skutečném biologickém otci, který o dítěti ví, ale skutečnost, že je jeho otcem mu nesdělil)?

V Plzni dne 17. května 2023

doc. JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.